

Pohřebiště JZ Slovenska. Lokality – Abrahám, Kostolná, Sládkovičovo a otázka Vanniova království.

Ondřej Pelikán (437762)

Annotation:

This work is focused on Vannius kingdom, which was situated in the south-western region of Slovakia in the first half of the first century. Many historical informations especially comes from written sources. Apart from written sources we have archeological sources, which also plays important role to understand the context of this time. This fact can be observed at cemeteries Abrahám, Kostolná and Sládkovičovo, from whence a large quantity of Roman imports were acquired, which serves as a proof for positive Germanic-Roman relationship and at the same time point to very developed trade relation between them. Big wealth of the kingdom primarily came from the location on the Amber road.

Klíčová slova:

Abrahám, Kostolná, Sládkovičovo, barbarikum, římské importy, jantarová stezka, pohřebiště, Vannius, Vanniovo království, bojovnícké hroby

Keywords:

Abraham Kostolna, Sladkovicovo, barbarikum, Roman goods, Amber road, burial grounds, Vannius, Vannius kingdom, warrior graves

Regnum Vannianum

Vanniovo království byla první politická jednotka na území Slovenska. První zmínka pochází od římského historika Tacita. Státní útvar se rozkládal mezi řekami Moravou a Váhem a byl založen římským princem Drusem v letech 19-21 našeho letopočtu. Vojenská složka království je tvořena germánskými bojovníky, kteří se do této oblasti přesunuli po svržení Marobuda a Katvaldy. Státní útvar byl vazalským státem římského impéria, z čehož plynuly výhody pro obě strany. Království bylo pod ochranou římského impéria, kterému sloužilo jako nárazník a Řím tak nemusel vynakládat prostředky na boj s germánskými kmeny.

Vanniovo království vzniklo kolem roku 20 a udrželo se asi 30 let, přičemž jeho centrem bylo území dnešního jihozápadního Slovenska. V čele tohoto státního útvaru stál Vannius, jenž velice bohatnul díky jantarové stezce, která vedla přes jeho území a spojovala tak severní země ležící při baltském moři a jižní území pod římským vlivem.

Pád Vannia způsobily vnitřní rozpory, kdy Vanniovi synovci s podporou jiných germánských kmenů Vannia porazili a ten odešel do Panonie pod ochranu Římanů. Na území Moravy a Slovenska tak vznikl nový státní útvar v čele s Vangiem a Sidem, o kterém již dále není tolik informací.

Archeologické prameny potvrzují jisté kontakty s římskou říší. Z pohřebišť jsou doloženy germánské předměty i římské importy z první poloviny prvního století, jež jsou dokladem dobrých vzájemných vztahů. Jedná se například o bronzové cedníky, naběračky, pátery, noricko-panonské opaskové garnitury a další předměty. Bohatství v hrobech tohoto regionu poukazuje na přítomnost jantarové stezky v tomto regionu.

V hrobech se také mohou vyskytovat pozdně laténské spony, které dokládají, že obyvatelstvo Vanniova království bylo tvořeno i původním keltským obyvatelstvem, které se přizpůsobilo novým vnějším vlivům.

Abrahám

V letech 1966 - 1968 proběhly výzkumy na ploše o rozměrech větší než 1 hektar. Bylo odkryto 231 germánských hrobů z doby římské, přičemž 12 bylo kostrových a 219 žárových. Drtivá většina žárových hrobů byla urnových – 183 a 36 jich bylo jamkových, kdy popel a drobné nespálené kostičky byly uloženy v organickém obalu do jámy. Kostrové hroby nepřesahují období 1. století našeho letopočtu. Zajímavostí je, že hroby nejsou rovnoměrně rozloženy po pohřebišti, ale vytvářejí skupiny, což může být způsobeno například pohřbíváním rodově spjatých rodin blízko sebe nebo také rozrušováním mělkých hrobů hlubokou orbou a tím naprostou ztrátou hrobů na některých místech. Nejvíce rozrušené hroby byly ve střední části pohřebiště, protože se nacházely na terénní vlně. Část hrobů byla dokonce překryta hroby z období

stěhování národů nebo středověkými. Ty jsou především ve střední části a autoři dokonce uvádějí, že počet dochovaných hrobů mohl být i menší než polovina a celkový počet mohl tedy dosahovat více než 500 hrobů.

Pohřbívání na pohřebišti se začíná vyskytovat již ve fázi Eggers B1, kde jsou zastoupeny jak kostrové, tak i žárové hroby. V hrobové výbavě byly nalezeny spony Almgren 67, 68, bronzové kování noricko-panonských opaskových garnitur a časně germánská keramika. Dále jsou z tohoto období nalezeny importy bronzových a keramických glazovaných nádob (skyphy s vegetabilním dekorem) ze středomořské oblasti.

V průběhu mladší fáze stupně Eggers B2 a B2/C1 (což je 1. polovina 2. století) je zde zastoupen již jen žárový pohřební ritus. V inventáři se postupně začínají objevovat i cizorodé germánské předměty a stopy průniku určitých prvků przeworské kultury datovaných do období markomanských válek. Tyto hroby se objevují především ve střední části pohřebiště. Hroby z mladší doby římské (stupně Eggers C1-C3) jsou na pohřebišti jen v malém počtu a soustředí se ve východní části zkoumaného pohřebiště.

Nejintenzivnější výskyt importovaných římských předmětů se váže k hrobům z počátečního stádia pochovávání na pohřebišti. Lze tedy předpokládat, že vznik pohřebiště lze klást do souvislosti s posuny Germánů a s existencí Vanniova království. Obzvláště pozoruhodný je výskyt importovaných kovových součástí noricko-panonských opasků. Nejčastěji se nacházely prolamované pásové zápony, lodkovité kování, profilovaná nákončí a kloboučkovité nýty.

Nejbohatším hrobem s největším výskytem římských importů je hrob číslo 100. Ve starobylé urně vycházející tvarově z tradic laténské kultury byly nalezeny spony a kompletní garnitura kování noricko-panonského opasku. Současný výskyt germánských předmětů včetně zbraní a provinciálních noricko-panonských předmětů naznačuje, že mohlo jít o pobyt Marobudovy a Katvaldovy družiny na území Norika.

Kostolná

Na rozloze 0,5 hektaru bylo odkryto 68 žárových hrobů, kdy je 62 urnových a pouze 6 jamkových. Značné množství z nich bylo narušeno hlubokou orbou. Je nutno tedy předpokládat, že odkryté hroby představují jen zlomek původního počtu. Hluboká orba, která zde byla v polovině 20. století praktikována zapříčinila destrukci mělčích hrobů. Archeologové proto odhadují, že původní počet hrobů se mohl pohybovat v rozpětí 200 až 300 hrobů. Dokonce je díky nálezům nepoškozených bronzových nádob možné, že se zde mohly nacházet i hroby kostrové datované do 1. století.

Nejdůležitější roli v dataci hrají nálezy římských bronzových importů nádob a keramiky. Zlomky těchto bronzových nádob byly nalezeny ve více než polovině hrobů.

Nejvíce byly nacházeny zlomky cedníků, ty byly v 17-ti hrobech. Celý cedník se vyskytl pouze pětkrát. Dále byly nacházeny nádoby veslovitými rukojetmi. Zajímavostí je použití kotlíku (typu Eggers 8) jako urny v jednom z hrobů. Jako urna bylo použito i vědro Eggers 39 v hrobě 27. Celkově byly zlomky věder nalezeny v osmnácti hrobech. V hrobech se taky nacházely pánve a to celkem v patnácti hrobech. Jako pozoruhodný nález můžeme považovat nález v hrobě 10, kde byla objevena obětní miska – typ Eggers 155, s ukončením držadla ve tvaru hlavičky lva.

Z lokality pochází i velké fragmenty skla ze čtyř hrobů, které dokládají výskyt skleněných nádob na této lokalitě, přičemž z rekonstrukcí vyplývá, že tyto fragmenty pocházejí ze skleněných žebrovaných misek. Také se zde v několika hrobech našly fragmenty importovaných skyphů.

Pohřebiště tedy lze dle nálezů datovat do stupně Eggers B1 částečně B2, tedy zhruba do doby 1. století a 1. poloviny 2. století n.l. Přičemž většina hrobů spadá do prvního století.

Jako mimořádně významné nálezy můžeme považovat velké množství zbraní a bojové výstroje, což řadí Kostolnou mezi nejvýznamnější pohřebiště daného horizontu. Zbraně se našly v 31 hrobech, přitom v dalších dvou hrobech se našly zbytky kovaného štítu a pravděpodobně i zlomky meče. Bohužel, musíme brát v potaz, že mnoho hrobů bylo rozrušeno orbou, takže musíme předpokládat, že zbraně uložené v horní části urny jsou již nenávratně ztraceny. Počet nálezů se mohl tedy od původního počtu významně lišit.

Kostolná patří na první místo v nálezech zbraní ze všech známých germánských pohřebišť na našem území z doby římské, a to nejen počtem, ale i kvalitou skladby výzbroje. Například nález kompletní bojovnické výzbroje (meč, kopí, štít), která je považována za znak vyšší sociální vrstvy, ale ne přímo vrstvy náčelnické, byl objeven ve 14 hrobech, což představuje více jak 21% předpokládaných mužských hrobů. Meč se v hrobové výbavě vyskytoval celkem patnáctkrát. Nálezy zbytků štítů a kopí činí přibližně 30% z celkového počtu hrobů. Ostruhy byly nalezeny celkem sedmkrát.

Pohřebiště Kostolná tedy jak kvantitativně, tak i kvalitativně, v rámci germánského osídlení jihozápadního Slovenska na severním okraji Podunajské nížiny, výrazně převyšuje dvě sousední a časově souběžná pohřebiště Abrahám a Sládkovičovo. Z toho tedy můžeme vyvozovat výjimečné postavení pohřebiště Kostolná a dále pokud připustíme skutečnost historických zpráv, zejména informace Tacita o pádě Marobuda a Katvalda, o přesídlení ozbrojených družin a existenci království Vanniova, můžeme pracovat s názorem, že Kostolná patřila mezi klíčové pozice v celém Vanniově království v 2. třetině 1. století n. l.

Co se týče antropologických nálezů, z 58 hrobů, které byly podstoupeny analýze, bylo 45 hrobů dospělých, 10 nedospělých a ve 4 případech nebylo ani možné tento základ určit. Z 31 určených ostatků patřilo 24 mužům a 7 ženám. Střední délka

života se dle výzkumů pohybovala kolem 33,7 roků. Při předpokladu, že pohřebiště svému účelu sloužilo asi 100 let, můžeme vypočítat, že komunita, která na pohřebišti pohřbívala, měl asi 20 členů, ale vzhledem k tomu, že počet hrobů byl původně zhruba čtyřnásobný, můžeme odhadovat, že celkový počet členů byl asi 80.

Sládkovičovo

Lokalita je datována od fáze Eggers B1. Výzkumy probíhaly mezi léty 1966 - 1967 a prováděl je Titus Kolník. Jednalo se o záchranný výzkum při stavbě silnice. Na pohřebišti bylo odkryto 86 hrobů. Většina z nich byla urnových a pouze z nich 5 bylo kostrových.

Na lokalitě byly objeveny jak bronzové importy, tak germánské předměty. V nejstarších hrobech jsou zastoupeny bronzové mísy, které jsou chronologicky citlivé a dobře datují počátky pohřbívání. Kromě toho zde byly nalezeny i předměty jako cedníky, naběračky a další. Za zmínku také stojí nálezy pánví, příkladem jsou držadla pánví ve tvaru ptačích hlaviček (E 131) v hrobě 34 a 69.

V rámci tehdy dováženého sortimentu jsou nejhojnější především pánve. Vedle již dříve známých typů s měsíčkovitým nebo půlkruhovitým výřezem v koncovém terči držadla, silně převažují formy s kruhovitým vykrojením koncového terče. Typická pro všechny druhy pánví této skupiny jsou masivnější dna, se stopami soustružení. V hrobové výbavě samozřejmě také nechybí různé variace též chronologicky citlivých spon.

Pohřebiště lze tedy datovat do stupně Eggers B1 částečně B2, což odpovídá období zhruba 1. století a 1. polovině 2. století n.l.

Závěr:

Pohřebiště na lokalitách Abrahám, Kostolná a Sládkovičovo jsou díky svým nálezům dokladem rozvinutého obchodu mezi Římskou říší a oblastí, ve které se podle písemných pramenů nacházelo Vanniovo království. Dále dle nálezů lze tyto pohřebiště datovat do 1. století a počátku druhého století. Po pádu Vannia tedy pravděpodobně pokračují obchodní styky mezi Římskou říší a oblastí JZ Slovenska. Jantarová stezka vedoucí západním Slovenskem je jistě důvodem bohatství tohoto regionu. Nalezené zbraně na pohřebištech potvrzují informace z písemných pramenů, že na zdejší území přišla skupina germánských bojovníků, kteří měli být součástí Marobudovy družiny.

Literatura:

Hečková, J. 2005: Rimania a Germáni na strednom Dunaji. Nitra.

Kolník, T. 1980: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava.

Kolník, T. - Stloukal, M. 1977: Žárové pohřebiště ze starší doby římské v Kostolné pri Dunaji (okr. Galanta), ČNM - řada přírodovědná 146, 97-113.

Kolník, T. 1977: Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum Vannianum. In: Symposium Ausklang der Laténe-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet. Bratislava, 143-171.

Internetový zdroj:

<http://www2.rgzm.de/transformation/home/FramesCZ.cfm>